

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МЫЙЗАМЫ

Бишкек шаары, 2001-жылдын 20-июну N 53

Өсүмдүктөр дүйнөсүн коргоо жана пайдалануу жөнүндө

(КР 2003-жылдын 24-июнундагы N 114, 2007-жылдын 26-февралындагы N 21, 2009-жылдын 22-октябрындагы N 284, 2010-жылдын 2-мартындагы N 39, 2016-жылдын 6-июлундагы N 99, 2016-жылдын 25-июлундагы N 135 Мыйзамдарынын редакцияларына ылайык)

Өсүмдүктөр дүйнөсү Кыргыз Республикасынын баа жеткис кенчи, биосферанын экологиялык тең салмактуулугунун маанилүү фактору, жаратылыш чөйрөсүнүн көрүнүшүнүн жана ландшафттык ар түрдүүлүгүнүн ажырагыс элементи, күн энергиясынын жана биологиялык массанын ири топтоочусу, жердеги кислород булактарынын бири, агын сууларды, аба массасынын жана кыртыштагы эрозия процесстеринин температуралык режимин жөнгө салуучу болуп саналат.

Өсүмдүктөр дүйнөсү Кыргыз Республикасынын жарандарынын руханий, материалдык керектөөлөрү жана ден соолугун чыңдоо үчүн корголууга жана сарамжалдуу пайдаланылууга тийиш.

Ушул Мыйзам өсүмдүктөр дүйнөсүн натыйжалуу коргоону, сарамжалдуу пайдаланууну жана ресурстарын кайра калыбына келтирүүнү камсыз кылуу үчүн укуктук негизди белгилейт.

I Бөлүм Жалпы жоболор

1-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүн коргоо жана пайдалануу тууралуу Кыргыз Республикасынын мыйзамдары

Кыргыз Республикасындагы өсүмдүктөр дүйнөсүн коргоо жана пайдалануу чөйрөсүнө тийиштүү мамилелер "Айлана-чөйрөнү коргоо жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамы, Токой кодекси, ушул Мыйзам жана башка ченемдик укуктук актылар менен жөнгө салынат.

2-статья. Ушул Мыйзамда колдонулуучу негизги түшүнүктөр

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилери же жаратылыштын өсүмдүктөр ресурстары - жапайы өскөн өсүмдүктөрдүн төмөндөгү бардык түрлөрү: жер астындагылар жана жер үстүндөгүлөр, анын ичинде тамырлар, уруктар, гүлдөр, чөптөр, дарылык жана техникалык өсүмдүктөрдүн сырьелору, жапайы мөмө-чөмөлөр, грек жаңгагынын, мистенин, чычырканактын, сейрек кездешүүчү жана жоголуп бараткан өсүмдүктөрдүн мөмөлөрү, жыгач өсүмдүктөрү, жыгач өсүмдүктөр топтору, бадалдар, ийне жалбырактуу өсүмдүктөр, камыштар, ошондой эле мох сымалдар, сууда өскөндөр, козу карындар, эңилчектер жана мына ушул сыяктуулар. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилери төмөндөгүлөргө бөлүнөт:

- багыттары боюнча - тамак ашка, тоютка, дары-дармекке, техникалык багытка;
- жайылышы боюнча - массалык түргө, чектелип жайылгандарга, чанда кезигүүчүлөргө, жок болуп бараткандарга.

Өсүмдүктөр дүйнөсү (өсүмдүктөр) - составы, структурасы, абалы жана мааниси боюнча ар түрдүү өсүмдүктөрдүн түрлөрүнүн же ар кандай фитоценогенездин бөлүмүнө жана пайда болуш мезгилине бириккен, жерди же анын айрым аймактарын каптап турган, ар кандай табигый өсүмдүктөр шериктештигинин саны менен айкалышы, анын жайылышы, структурасы жана динамикасы, ошондой эле өсүмдүктөрдүн өсүү формаларынын жыйындысы аркылуу мүнөздөлгөн өсүмдүктөр тобунун жыйындысы.

Өсүмдүктөр тобу - түрдүк курамы жана түзүмү бири бири менен, айбанаттар жана курчаган чөйрө менен татаал өз ара алаканы шарттаган бир кылка аймакта өскөн өсүмдүктөрдүн жайылышынын жыйындысы.

Өсүмдүктөр (өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектиси катары) - күндүн энергиясын пайдалануу менен органикалык эмес бирикмелерден органикалык заттарды синтездөөгө жөндөмдүү болгон, спора, урук жана вегетативдик бөлүктөрү аркылуу көбөйүүчү организмдер (козу карындарды, балырларды, мохторду, эңилчектерди, папоротник сымалдарды кошуп алганда).

Топ - бир кылка аймактын чектериндеги ар кандай функционалдык мүнөздөгү организмдердин жыйындысы.

Лимит - биологиялык ар түрдүүлүктү бузбоону эске алуу менен аныкталган өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин алуунун чектелип белгиленген саны.

3-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо, пайдалануу жана калыбына келтирүү жаатындагы принциптер

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу боюнча иш чараларды, ошондой эле алардын өсүү чөйрөсүнө же ошол объектилердин абалына таасир тийгизүүчү иш чараларды пландаштырганда жана ишке ашырганда төмөнкү принциптерди сактоо зарыл:

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коммерциялык максаттарда акы төлөп пайдалануу;
- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерине келтирилген зыяндын ордун толтуруу жана ал каражаттарды келтирилген зыяндын ордун толтурууга жумшоо;
- жапайы өсүмдүктөрдүн биологиялык ар түрдүүлүгүн жана алар пайда кылган өсүмдүктөрдүн жаратылыштык тобун табигый шартта сактоо;
- жапайы өсүмдүктөрдүн жана алар пайда кылган өсүмдүктөрдүн табигый тобунун чөйрөсүн коргоо;
- корголууга муктаж болгон жапайы өсүмдүктөрдүн сейрек кездешүүчү, жоголуп бараткан, ошондой эле жергиликтүү, реликтилик жана башка түрлөрүн калыбына келтирүү жана жайылуусунун бир бүтүндүгүн сактоо;
- өсүмдүктөрдүн табигый ресурстарын илимий негизде пайдалануу жана кайра калыбына келтирүү;
- калктын ден соолугун коргоо, курчап турган жаратылыш чөйрөсүн жакшыртуу жана эл чарбасын өнүктүрүү максатында өсүмдүктөр дүйнөсүнүн сууну сактоочу жана кыртышты коргоочу, кыртышты түзүүчү жана калыбына келтирүүчү, рекреациялык жана башка пайдалуу касиеттерин колдоого алуу;
- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин өрттөн, селден, эрозия процессинен жана башка табигый кырсыктан, ошондой эле бүлүндүрүүчүлөрдөн жана илдеттерден коргоо;
- жандуу жаратылышка жана эл чарбасына зыян келтирүүдөн сактануу максатында жапайы өсүмдүк түрлөрүнүн жайылышын жана көбөйүшүн жөнгө салуу.

4-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттери

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн бардык объекттери, төмөндөгүлөрдү камтуу менен корголууга жана сарамжалдуу пайдаланууга тийиш:

- жапайы өскөн өсүмдүктөр (жер астындагы жана жер үстүндөгү бөлүктөрү - тамырлар, уруктар, гүлдөр, өсүп чыккан чөптөр, дарылык жана техникалык өсүмдүктөрдүн сырьелору, жапайы мөмө-чөмөлөр, грек жаңгагынын, мистенин, чычырканактын, чанда кезигүүчү жана жоголуп бараткан өсүмдүктөрдүн мөмөлөрү, жыгач өсүмдүктөрү, жыгач өсүмдүктөр топтору, бадалдар, ийне жалбырактуу өсүмдүктөр, камыштар), ошондой эле мох сымалдар, балырлар, козу карындар жана эңилчектер;
- жогоруда аталган өсүмдүктөр пайда кылган өсүмдүктөр тобунун бардык түрлөрү.

5-статья. Кыргыз Республикасынын жаратылышындагы өсүмдүктөр дүйнөсүн пайдалануу

Кыргыз Республикасында Кыргыз Республикасынын өсүмдүктөр дүйнөсү Кыргызстан элинин жашоосунун жана тиричилигинин негизи катары пайдаланылат жана мамлекеттин өзгөчө коргоосунда турат.

6-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин коргоо, пайдалануу жана кайра өнүктүрүү жаатындагы жеке жана юридикалык жактардын укугу жана милдеттери

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жеке жана юридикалык жактар төмөндөгүдөй укуктарга ээ:

- жапайы өскөн өсүмдүктөрдү жок кылууга жана бүлүндүрүүгө, алар чыкчу чөйрөнү булгоого, өрт коопсуздугунун эрежелерин бузууга жол бербөө менен өзгөчө корголууга алынган жаратылыш аймактарынан башка мамлекеттик жана муниципалдык менчиктеги жаратылыштын өсүмдүктөр тобунда ээн-эркин жүрүүгө;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектисин белгиленген тартипте пайдаланууну ишке ашырууга;

- өзүнүн менчигинде турган жана мыйзамдуу түрдө даярдаган (жыйнаган) өсүмдүктөр дүйнөсүнүн продукциясына, ошондой эле аны сатуудан түшкөн кирешелерге ээлик кылууга;

- пайдалануучулардын укугун бузуунун же өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилеринин мамлекеттик жана коомдук керектөөлөрү үчүн тартып алуулардын кесепетинен келип чыккан чыгашалардын (колдон чыгарган пайданы кошуп алганда) ордун толтурууну талап кылууга;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилери менен чектешкен жерлерди мелиорациялоого байланышкан маселелерди чечүүгө катышууга.

Жеке жана юридикалык жактар төмөндөгүлөргө милдеттүү:

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин коргоо жана пайдалануу боюнча мыйзамдарда жана башка ченемдик актыларда белгиленген талаптарды сактоого;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилеринин өсүп чыгуучу чөйрөсүн начарлатууга жол бербөөгө, жапайы өсүмдүктөрдүн сырьелорун жыйноодо жана даярдоодо жаратылышты коргоо технологиясын сактоого;

- жаратылыштын өсүмдүктөр тобунун бүтүндүгүн бузбоого, алардын ар түрдүүлүгүн сактоого көмөктөшүүгө, чөптөрдүн (дарактардын), уруктардын, мөмөлөрдүн, башка продукциялардын түшүмдүүлүгүн көтөрүүгө;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерине мамлекеттик кадастрды жана мониторингди жүргүзүүнү ишке ашырган мамлекеттик органдарга ар тараптан жардам берүүгө, өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин коргоого жана пайдаланууга көзөмөл жүргүзүүгө;

- карантин коюлган, чырмоок түрүндөгү өсүмдүктөргө, жапайы өсүмдүктөрдүн бүлүндүрүүчүлөрүнө жана илдеттерине, суу менен шамалдан кыртыштын эрозияга тушугушуна, жер кыртышынын сазданышына, суу басышына, туз басышына, булганышына, кунарынын качышына жана башка процесстерге каршы күрөшүү боюнча иштерди жүргүзүүгө;

- жаратылыштын өсүмдүктөр ресурстарын коммерциялык максаттарда пайдалангандыгы үчүн акыны өз учурунда төлөөгө;

- башка жаратылыш ресурстарынын абалын начарлатууга жол бербөөгө;

- арендаторлордун, башка убактылуу пайдалануучулардын, ошондой эле өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин чектеш пайдалангандардын укуктарын бузбоого;

- Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу боюнча башка талаптарды аткарууга.

(КР 2009-жылдын 22-октябрындагы N 284 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

7-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин пайдалангандыгы үчүн акы төлөө

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында башкалар каралбаса, Кыргыз Республикасынын аймагында өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин пайдалануу (ушул Мыйзамдын 10-статьясынын "а", "б", "г", "е" пункттарында көрсөтүлүп, пайдаланган түрлөрүнөн башка) акы төлөнүп ишке ашырылат. Жеке жана юридикалык жактарга төмөндөгүдөй акы төлөө белгиленет:

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин коммерциялык максаттарда пайдалануу укугу берилгендиги үчүн;

- белгиленген лимиттердин, ченемдердин жана эрежелердин чектеринде өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин коммерциялык максаттарда пайдалангандыгы үчүн.

Акынын өлчөмү аймактын жайгашкан жери, биотикалык продукттуулугу, башка экологиялык факторлору эске алынуу менен өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин пайдалануунун түрүнө, максатына жана көлөмүнө жараша белгиленет.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалангандыгы үчүн төлөнүүчү акынын тартиби жана өлчөмү Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгиленилет.

Белгиленген тартипке ылайык өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалангандыгы үчүн төлөнгөн акылар республикалык жана жергиликтүү жаратылышты коргоо жана Кыргыз Республикасында токойчулук тармагын өнүктүрүү фондуларына келип түшөт жана жапайы өсүмдүктөрдү, алар жараткан жаратылыштын өсүмдүктөр тобун жана алардын өсүү чөйрөсүн коргоого, сактоого жана калыбына келтирүүгө өсүмдүктөр дүйнөсүнүн мамлекеттик кадастрын жана мониторингин жүргүзүүгө, ошондой эле корук иштерине жумшалат.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалангандыгы үчүн акы төлөө жаратылышты пайдалануучуларды өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин, өсүү чөйрөсүн сактоо жана өздөрү келтирген зыяндын ордун толуктоо боюнча иш-чараларды аткаруудан бошотпойт.

(КР 2007-жылдын 26-февралындагы N 21 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

II Бөлүм

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо, пайдалануу жана кайра калыбына келтирүү жаатындагы мамлекеттик башкаруу

8-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу боюнча мамилелерди жөнгө салуу жаатында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн компетенциясы

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин коргоо жана пайдалануу боюнча мамилелерди жөнгө салуу жаатында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн компетенциясына төмөндөгүлөр кирет:

- жергиликтүү мамлекеттик акимчиликтер менен бирдикте объекттерди коргоо, сарамжалдуу пайдалануу, кайра өндүрүү, продукттуулугун жана туруктуулугун жогорулатуу, башка жаратылышты коргоо иш-чаралары менен бир комплексте өсүмдүктөр дүйнөсү боюнча республикалык программаны иштеп чыгуу жана аткаруу;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу жаатындагы мамлекеттик программаны бекитүү, бул багыттагы республикалык маанидеги иш-чараларды каржылоо жана материалдык-техникалык жактан камсыз кылуу;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу маселелеринде министрликтердин, ведомстволордун жана жергиликтүү мамлекеттик акимчиликтердин ишмердигин координациялоо;

- лицензияланууга тийиш болгон өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануу жаатындагы ишмердиктин түрлөрүн лицензиялоонун тартибин бекитүү;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалангандыгы үчүн төлөнүүчү акынын өлчөмүн бекитүү;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнө терс таасир берүүчү объекттердин ишмердигин токтото туруунун, токтотуунун тартибин аныктоо;

- республиканын өсүмдүктөр дүйнөсүнүн кадастрын жана анын абалынын мониторингин жүргүзүүнүн тартибин бекитүү;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу жаатындагы мамлекеттик көзөмөл жүргүзүүнүн тартибин белгилөө;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу жаатындагы бирдиктүү мамлекеттик саясатты жүзөгө ашыруу;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоонун жана сарамжалдуу пайдалануунун эрежелерин белгилөө, жаратылыш өсүмдүктөрүнүн ресурстарын пайдалануунун лимиттерин жана ченемдерин аныктоо;

- Кыргыз Республикасынын Кызыл китеби жөнүндөгү жобону бекитүү;

- Кыргыз Республикасынын Кызыл китебине киргизилүүгө тийиш болгон өсүмдүктөр дүйнөсүнүн өтө сейрек жана жок болуп кетүү коркунучу астында турган түрлөрүнүн тизмегин бекитүү;

- Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу боюнча башка маселелерди кароо.

(КР 2010-жылдын 2-мартындагы N 39 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

9-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу боюнча мамилелерди жөнгө салуу жаатындагы Кыргыз Республикасынын айлана-чөйрөсүн коргоонун республикалык мамлекеттик органынын компетенциясы

(КР 2010-жылдын 2-мартындагы N 39 Мыйзамына ылайык күчүн жоготту)

III Бөлүм

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануу

10-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануунун түрлөрү

Мыйзамдарда каралган талаптарга ылайык Кыргыз Республикасынын аймагында өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануунун төмөндөгүдөй түрлөрүнө жол берилет;

а) мал чарбасынын керектөөлөрү үчүн тоют даярдоо;

б) өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин мал жаюу, балчылык, жибек курттарын багуу, мергенчилик жана балык чарбаларынын муктаждыктары үчүн пайдалануу;

в) жапайы өскөн дарылык, техникалык жана тамак-аш сырьелорун даярдоо (жыйноо);

г) токой, мергенчилик жана балык чарбасынын муктаждыктары үчүн өсүмдүктөр дүйнөсүн пайдалануу;

д) өсүмдүктөр дүйнөсүнүн кыртыш коргоочу, кыртыш түптөөчү, суу сактоочу жана башка касиеттеринен пайдалануу;

е) өсүмдүктөр дүйнөсүн илимий-изилдөө, жаратылышты коргоо, маданий-агартуу, тарбиялык, эстетикалык максаттарда пайдалануу;

ж) өсүмдүктөр дүйнөсүн рекреациялык жана туристтик максаттарда пайдалануу.

11-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануунун тартиби

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануу жаратылыштын өсүмдүктөр ресурстарын коргоо жана калыбына келтирүү, алардын өсүү чөйрөсүн жана белгиленген эрежелерди, мөөнөттөрдү, лимиттерди жана нормативдерди сактоо боюнча чаралардын системасы менен бир комплексте ишке ашырылат.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануу укугу жерди пайдаланууга берген мамлекеттик укуктук актылары, жерди же өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин арендага берген келишимдер менен белгиленет.

Жер ээлери жана жерди дайыма пайдалангандар бир эле учурда алардын жеринде өскөн өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин дайыма пайдалануучулар болуп саналышат.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдаланууга берүү, сөзсүз түрдө, жерди кесип берүү тартибинде жүргүзүлөт.

Чарбалык, коммерциялык жана башка максаттарда алып салуу атайын уруксаттар боюнча гана ишке ашырылуучу жапайы өсүмдүктөр түрлөрүнүн, алардын бөлүктөрүнүн жана продуктуларынын тизмесин, ошондой эле коргоо жана кайра өндүрүү максатында жаратылыш чөйрөсүнөн алып салууга тыюу салынган же чектелген өсүмдүктөрдүн түрлөрүнүн тизмесин Кыргыз Республикасынын Өкмөтү бекитет.

(КР 2003-жылдын 24-июнундагы N 114, 2010-жылдын 2-мартындагы N 39 Мыйзамдарынын редакцияларына ылайык)

12-статья. Мал чарбасынын, балчылыктын жана башка максаттардын керектөөсү үчүн өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануу

Мал чарбасынын керектөөлөрү үчүн жапайы өскөн тоют продукциясын даярдоо (чөп чабуу), малды жаюу, жибек курттарын багып чоңойтуу белгиленген нормативдерди сактоо менен атайын уруксат боюнча бул максаттар үчүн атайын бөлүнгөн аймактарда, ошондой эле башка максаттар үчүн бөлүнгөн участкаларда да жүргүзүлүшү мүмкүн.

Жеке жана юридикалык жактар ушул максаттар үчүн бөлүнгөн жер участкаторунун өсүмдүктөрүн пайдалануучулар менен түзүлгөн келишим боюнча балчылыктын керектөөлөрү үчүн да пайдалана алат.

Табигый чөп чабыкты жана жайытты пайдалануучу болуп саналган жеке жана юридикалык жактар ушул Мыйзамга ылайык аларды сарамжалдуу пайдалануу, коргоо жана түшүмдүүлүгүн көтөрүү боюнча талаптарды сактоого милдетүү.

Ар кандай өсүмдүктөр тобунда малды багуунун оптималдуу жүгү, ыгы жана мөөнөтү Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ченемдик укуктук актылары менен белгиленилет.

(КР 2010-жылдын 2-мартындагы N 39 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

13-статья. Жапайы өскөн дары-дармек, техникалык жана тамак-аш өсүмдүк сырьелорун даярдоо жана алардан жасалган продукцияларды жыйноо, кайра иштетүү, кабыл алуу жана сатуу

Даярдоо укугун алган өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин негизги пайдалануучулар менен түзүлгөн келишимдин негизинде адамдар жапайы өскөн дары-дармек жана техникалык өсүмдүктөрдүн сырьелорун жана тамак-аш максаттары үчүн продукцияны даярдоого (жеке же коллективдүү түрдө) катыша алышат.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү бекиткен баңги заттары бар өсүмдүктөрдүн, алардын бөлүктөрүнүн, продуктуларынын, калдыктарынын, ошондой эле жаратылыштагы баңги заттары бар сырьелордун Тизмесине киргизилген жапайы өскөн өсүмдүктөрдү адамдарга жеке өзү пайдалануу, сатуу же кайра иштетүү максатында жыйноого тыюу салынат. Юридикалык жактарга мындай өсүмдүктөрдүн сырьелорун даярдоого, жыйноого Кыргыз Республикасынын Өкмөтү бекиткен тартипте жол берилет.

Өсүмдүктөр же айбанаттар дүйнөсүнө, ошондой эле калктын ден-соолугуна залака тийгизе турган жерлерде жаратылыштын өсүмдүктөр тобунда жапайы өскөн дары-дармек жана техникалык өсүмдүктөрдүн сырьелорун даярдоого, жыйноого белгиленген тартипте тыюу салынат же чектелет.

Кыргыз Республикасынын Кызыл китебине киргизилген өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин даярдоого, жыйноого тыюу салынат.

14-статья. Жаратылыш дүйнөсүнүн объекттерин илимий-изилдөө, маданий-агартуучулук, тарбиялык, эстетикалык, ден-соолукту калыбына келтирүүчү, чыңдоочу максаттар үчүн жана өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин чөйрө түзүүчү касиеттерин пайдалануу

Жаратылыш чөйрөсүнөн жапайы өскөн өсүмдүктөрдү, алардын бөлүктөрүн жана продуктуларын алуу жана албоо жолу менен жаратылыш дүйнөсүнүн объектилерин илимий-изилдөө, маданий-агартуучулук, тарбиялык, эстетикалык, ден-соолукту калыбына келтирүү, чыңдоо максаттарында (ар кандай байкоо жүргүзүү, ченөө, сүрөткө тартуу ж.б. жолу менен) колдонууга, мындай пайдаланууга тыюу салынгандан сырткары учурларда, өсүмдүктөр дүйнөсүнө зыян келтирилбесе жана өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануучулардын укугу бузулбаса, анда жол берилет.

Калктын массалык эс алуусун уюштуруу үчүн жана башка калыбына келтирүү, маданий-агартуучулук, тарбиялык, эстетикалык, ошондой эле ден-соолукту чыңдоо максаттарында берилген мамлекеттик ыйгарым укуктардын чектеринде жергиликтүү өзүн-өзү башкаруу органдары, жергиликтүү мамлекеттик акимчиликтер, өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин дайыма пайдалануучулар, ошондой эле алар менен макулдашуу аркылуу башка ишканалар, мекемелер жана уюмдар жаратылыш ландшафтын жана жапайы өсүмдүктөрдүн өсүп чыккан чөйрөсүн сактоону эске алуу менен жана улуттук жаратылыш парктарынын, шаар сыртындагы, курорттук жана башка ден-соолукту калыбына келтирүүчү, чыңдоочу зоналардын архитектуралык көркүн

жана санитардык талаптарын сактоо менен жашылдандырып-көрктөндүрүү жана калкты маданий турмуш-тиричилик жактан тейлөө боюнча иш чараларды жүргүзөт.

Көчкүгө, кыртыштын эрозиясына, жээктин жуулушуна каршы күрөшүү үчүн кыртыш коргоо, кыртыш түптөө, суу сактоо жана өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин чөйрө түзүүчү башка касиетин пайдалануу, жерди рекультивациялоо, башка мелиорация иштери, эгерде Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартиптер аныкталуучу учурлардын тышкары, анда жаратылыш чөйрөсүнөн жапайы өскөн өсүмдүктөрдү албай туруп жүргүзүлөт.

Жаратылыш чөйрөсүнөн жапайы өскөн өсүмдүктөрдү алуу менен (уруктарын, мөмөлөрүн, тамырларын даярдоо аркылуу ж.б) өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин жогоруда көрсөтүлөн касиеттерин пайдалануу ушул Мыйзамда жана Кыргыз Республикасынын башка мыйзамдарында каралган тартипте жүргүзүлөт.

(КР 2016-жылдын 6-июлундагы N 99 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

15-статья. Ботаникалык коллекциялар

Жеке жана юридикалык жактарга жаратылыш чөйрөсүнөн жапайы өскөн өсүмдүктөрдү алуу жолу менен ботаникалык коллекциясын (ботаникалык бактардын жандуу коллекциясын, дендрарийлерди, дендропаркттарды, оранжереяларды, питомниктерди жана башка уруктун генетикалык банктарын, ошондой эле гербарийлерди жана өсүмдүктөрдүн башка бөлүктөрүнүн жана продукциясынын жыйындысын) түзүүгө жана толуктоого ушул Мыйзамдын талаптарын сактоо менен Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте жол берилет.

Илимий, маданий-агартуучулук, окуу-тарбиялык же эстетикалык баалуулугу бар ботаникалык коллекциялар мамлекеттик эсепке алынууга тийиш. Мындай коллекциялардын ээлери болуп саналышкан жеке жана юридикалык жактар ботаникалык коллекцияларды сактоонун, эсепке алуунун жана пайдалануунун эрежелерин тутууга тийиш.

Ботаникалык коллекцияларды түзүүнүн, сактоонун, эсепке алуунун жана пайдалануунун, ошондой эле соодалоонун, республикадан сырткары жерге жөнөтүүнүн жана алып чыгуунун эрежелери Кыргыз Республикасынын Өкмөтү белгилеген тартипте бекитилет.

(КР 2010-жылдын 2-мартындагы N 39 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

16-статья. Жаратылышты коргоо, ден-соолукту калыбына келтирүү, чыңдоо жана тарыхый-маданий багыттагы жерлерде өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануу

Жаратылышты коргоо, ден-соолукту калыбына келтирүү, чыңдоо жана тарыхый-маданий багыттагы жерлерде өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттери ушул Мыйзамда жана Кыргыз Республикасынын башка мыйзамдарында аныкталган тартипте пайдаланылат.

Жаратылышты коргоо, ден-соолукту калыбына келтирүү, чыңдоо жана тарыхый-маданий багыттагы жерлерде жайгашкан өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин жеке жана юридикалык жактарга пайдаланууга же арендага берүү, эгер алардын ишмердиги пайдалануунун түпкү максаттарына жана аныкталган режимдерине карама каршы келсе, тыюу салынат.

17-статья. Запас жерлердеги өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттери

Запас жерлердеги өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттери ушул Мыйзамга жана Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актыларына ылайык айыл чарба жана токой чарба максаттары үчүн пайдаланууга, арендага жана убактылуу пайдалануунун башка түрлөрүнө артыкчылыктуу негизде берилет.

18-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануу укугун токтотуу жана өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин алуу

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануу укугу төмөндөгүдөй учурларда токтотулушу мүмкүн:

- жерди пайдалануудан алып койгон учурда;
- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин же анын бөлүгүн пайдалануудан өз ыктыяры менен баш тартканда;
- белгиленген пайдалануу мөөнөтү бүткөндө;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануу зарылчылыгы жоюлганда;
- пайдалануучу субъекттин ишмердиги токтогондо;
- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо, пайдалануу жана кайра өстүрүү боюнча эрежелер, нормалар жана башка талаптар системалуу түрдө аткарылбаганда;
- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн жаратылыш ресурстарын пайдалангандыгы үчүн белгиленген мөөнөтүндө системалуу түрдө акысын төлөбөгөндө, аларды ижарага берүү жөнүндө келишимдин шарттары бузулганда.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдары менен өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануу укугун токтотууга башка негиздер да каралышы мүмкүн.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин же алардын бөлүктөрүн пайдалануу укугу жер участкаларга пайдаланууга берген органдар же Кыргыз Республикасынын айлана-чөйрөсүн коргоонун республикалык мамлекеттик органы же башка атайын ыйгарым укуктуу органдар тарабынан токтотулат.

IV Бөлүм

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу

19-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоонун максаттары жана милдеттери

Жапайы өсүмдүктөрдүн өсүү чөйрөсүн жана алар түзгөн топту сактоого, аларды сарамжалдуу пайдаланууга, кайрадан өсүү жөндөмүн, продуктуулугун жана туруктуулугун көтөрүү үчүн антропогендик терс таасирлерден коргоого багытталган укуктук, уюштуруу, экономикалык жана башка чараларды сактоону камсыз кылуу өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоонун негизги максаттары жана милдеттери болуп саналат.

Жаратылыштын өсүмдүктөр тобун коргоо татаал түзүлүш - экосистема катары ага комплекстүү мамиле жасоонун негизинде ишке ашырылууга тийиш.

20-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоонун негизги талаптары

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануучулар, ошондой эле ижарачылар төмөндөгүлөрдү камсыз кылууга тийиш:

- жапайы өскөн өсүмдүктөрдүн жана алардын тобунун өсүп чыгуу чөйрөсүн коргоого;
- жаратылыштын өсүмдүктөр тобу ээлеген аймактарды сарамжалдуу пайдаланууга;
- өздөрүнө бекитилип берилген объекттерди өз алдынча пайдалануудан жана башка бузуулардан коргоого;
- өздөрүнө бекитилип берилген, өсүмдүктөр өсүп чыккан объекттерди антропогендик таасирден коргоого;
- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо, сарамжалдуу пайдалануу жана кайра өстүрүү эрежелерин жана нормаларын бузууга жол бербөөгө;
- өсүмдүктөр тобунда өрттүн пайда болушунун алдын алууга жана жоюуга;
- өндүрүштүк процесстерди ишке ашырганда жана транспорттук каражаттарды пайдаланган учурда өсүмдүктөрдүн объекттеринин талкаланышын болтурбоого;
- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин туруктуулугун жана продуктуулугун калыбына келтирүү жана жогорулатуу;
- республиканын Кызыл китебине киргизилген сейрек кездешүүчү, эндемикалык, реликттик жана жоголуп кетүү коркунучу астында турган өсүмдүктөрдү жана өсүмдүктөрдүн тобун коргоо режимин сактоого;
- табигый кырсыктардан жана башка себептерден жок болуу коркунучуна тушуккан жапайы өсүмдүктөрдү жана алар түзгөн жаратылыш тобун коргоого;
- суу эрозиясынан, селден, суу каптоодон, саз басуудан, туз басуудан, кургоодон, катып калуудан, булгануудан, өнөр жай жана тиричилик калдыктарынан булгануудан жана кир суудан,

химиялык жана радиоактивдүү заттардан жана башка бүлүндүрүүчү процесстерден жер кыртышын жана анда өскөн өсүмдүктөрдү коргоого;

- эгерде башка жолдор менен аны калыбына келтирүүгө жана продуктуулугун көтөрүүгө мүмкүн болбосо, анда өсүмдүктөр дүйнөсүнүн бузулган объекттерин пайдаланбастан сактап коюуга;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана кайра өстүрүү боюнча чараларды негиздөөгө багытталган илимий изилдөөлөрдү жүргүзүүгө жана мындай изилдөөлөрдү жүргүзүүгө көмөктөшүүнү ишке ашырууга.

Мамлекеттик жаратылышты коргоо жана башка атайын укук берилген органдар тийиштүү программанын чегинде, өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо боюнча керектүү чараларды кабыл алат.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо төмөндөгү жолдор менен камсыз кылынат:

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу боюнча эрежелерди жана нормаларды белгилөө;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдаланууда чектөөлөрдү жана тыюу салууларды белгилөө;

- белгиленген тартипте коруктарды, улуттук парктарды, заказниктерди түзүү, башка өзгөчө кайтарылуучу жаратылыш аймактарын жана объекттерин белгилөө;

- Кыргыз Республикасынын Кызыл китебине киргизилген өсүмдүктөрдүн түрлөрүн, ошондой эле сейрек учуроочу, эндемикалык жана жок болуп кетүү коркунучу алдында турган өсүмдүктөрдүн түрлөрүн жана өсүмдүктөр тобун коргоонун өзгөчө режимин белгилөө;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана кайра өстүрүү боюнча чараларды камсыз кылууга багытталган илимий изилдөөлөрдү уюштуруу;

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерине аяр, камкор жана үнөмдүү мамиле жасоого жарандарды тарбиялоо, массалык маалымат каражаттарында аларды коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу тууралуу пропагандалоо;

- өсүмдүктөрдү коргоого жана пайдаланууга мониторингди жана мамлекеттик көзөмөлдү ишке ашыруу, өсүмдүктөрдү коргоого байланышкан ушул Мыйзамды жана башка ченемдик актыларды бузуучуларды жоопкерчиликке тартуу.

Өсүмдүктөр дүйнөсүн коргоо, пайдалануу жана кайра өстүрүү тармагындагы Кыргыз Республикасынын Өкмөтү өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоого дем берген жеке жана юридикалык жактарды материалдык жана моралдык жактан сыйлоо иш-чараларын белгилейт.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо боюнча чаралар республикалык жана аймактык программанын, ошондой эле өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу жаатындагы нормалардын жана эрежелердин негизинде атайын укук берилген мамлекеттик жаратылышты коргоо органдары, ошондой эле карамагына өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдаланган ишканалар, мекемелер жана уюмдар кирген чарбалык башкаруу органдары, анын ичинде ижарачылар тарабынан жүзөгө ашырылат.

(КР 2010-жылдын 2-мартындагы N 39 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

21-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдаланууда тыюу салууларды жана чектөөлөрдү белгилөө

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин сактоо жана кайра өстүрүү максатында алардын айрым түрлөрүн пайдалануу Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте толук түрдө же кайсы бир мөөнөткө чектелиши мүмкүн.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдаланууга чек коюу жана тыюу салуу чарбалык жактан пайдаланылуучу аймактардагы ишмердикти жөнгө салуу жолу менен, ошондой эле айрым аймакты чарбалык пайдалануудан (коруктарды, жаратылыштын улуттук парктарында коруктук участокторду, заказниктерди түзүү, жаратылыштын эстеликтерин жарыялоо, башка өзгөчө коргоого алынган жаратылыштын аймактарын бөлүп көрсөтүү) толук же жарым жартылай түрдө алып салуу жолу менен жүргүзүлүшү мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү, жергиликтүү өз алдынча башкаруунун өкүлчүлүктүү органдары өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин коргоо жана кайра өстүрүү максатында Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган учурларды албаганда, жапайы өскөн өсүмдүктөрдүн айрым түрлөрүн, алардын бөлүктөрүн жана жаңы үзгөн жана жаңы кайра иштетилген түрүндөгү продукталарын жыйноого, даярдоого жеке жана юридикалык жактарга тийиштүү мөөнөткө тыюу салууга же чек коюуга укуктуу.

(КР 2010-жылдын 2-мартындагы N 39 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

22-статья. Жапайы өскөн өсүмдүктөрдүн жана жаратылыштын өсүмдүктөр тобунун өсүп чыгуу чөйрөсүн коргоо, өндүрүштүк процесстерди ишке ашырууда алардын бүлүнүүсүн болтурбоо

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектисинин абалына таасир тийгизүүчү бардык иш-аракеттер аны коргоону камсыз кылуучу талаптарды сактоо менен ишке ашырылууга тийиш.

Өсүмдүк объекттеринин абалына таасирин тийгизүүчү иш-аракеттерге төмөндөгүлөр кирет: чарба объекттерин жана курулмаларды жайгаштыруу, транспорт магистралдарын, калктуу конуштарды куруу, анын ичинде геологиялык чалгындоо иштерин жүргүзүү, мал жоюу жана айдап өтүү жерлерин белгилөө, туристтик маршруттарды иштеп чыгуу жана калктын жалпы эс ала турган жерлерин уюштуруу, жерди сугаруу, токойлорду жана сууларды пайдаланууну ишке ашыруу, жаңы жерлерден чарбалык пайдаланууга киргизүү. Калктуу конуштарды жайгаштырууда, долбоорлордо жана реконструкциялоодо өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо боюнча иш-чаралар белгиленип, аткарылууга, жапайы өскөн өсүмдүктөрдүн жана кайталангыс өсүмдүктөр тобунун илимий жактан баалуу жана сейрек кездешүүчү өзгөчө сапаты бар участкалардын кол тийбестиги камсыз кылынууга тийиш.

Жапайы өскөн өсүмдүктөрдүн жана жаратылыш жамаатташтыгынын өсүү чөйрөсүнүн өзгөрүшүнө байланыштуу өсүмдүктөр дүйнөсүн коргоо чараларын камсыз кылбаган объектилерди пайдаланууга киргизүүгө жана технологияларды колдонууга тыюу салынат.

Ишканаларды, курулуштарды жана башка объекттерди жайгаштыруу орду, долбоорлоо, куруу жана кайра куруу, технологиялык процесстерди өзгөртүү, иштеп жаткан ишканаларда продукциялардын жана товарлардын жаңы түрлөрүн чыгаруу, жапайы өскөн өсүмдүктөрдүн жана жаратылыш жамаатташтыгынын өсүү чөйрөсүн бузууга алып келген өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин абалына таасир берүүчү таштандыларды тазалоонун системасын өзгөртүү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында аныкталган тартипте атайын укугу бар мамлекеттик органдар менен макулдашылат.

Жаңы ишканаларды, курулуштарды жана башка объекттерди пайдаланууга киргизгенде жана иштегендерин реконструкциялаганда, технологиялык же башка өндүрүштүк процесстерди жаңы киргизгенде, мурдагыларын ишке ашырганда же өзгөрткөндө, иштеп жаткан өндүрүштөрдө продукциянын жаңы түрлөрүн чыгарганда, транспорт каражаттарын пайдаланганда - жеке жана юридикалык жактар өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин бүлүнүшүн жана алардын зыян тартышын болтурбоо боюнча чараларды көрүүгө милдеттүү.

Жеке жана юридикалык жактар өсүмдүктөр өскөн аймактарды тиричиликтик жана башка акыр-чикирлер менен, ошондой эле нефть жана химиялык продуктылар менен булгоого жол бербөөгө милдеттүү. Мындай максаттар үчүн бөлүнгөн жайлардан башка жерлерге таштандыларды, тиричилик акыр-чикирлерин жана өндүрүштүк калдыктарды төгүүгө тыюу салынат.

Жаратылыштын өсүмдүктөр тобунун кургак жерлерин күйгүзүүгө тыюу салынат.

Курулуш башталганга чейин курулуш, суу каптатуу же транспорттук магистраль үчүн бөлүнгөн аймактарда белгиленген тартипте чарбалык жактан баалуу жапайы өсүмдүктөрдү даярдоо жүргүзүлүүгө тийиш, ал эми сейрек кездешүүчү, жок болуп кетүү коркунучу алдында турган өсүмдүктөрдү өсүп турган жеринде сактоо мүмкүн болбосо мамлекеттик жаратылышты коргоо органдары аныктаган башка аймакка көчүрүлүшү керек.

Эл чарбасында пайдаланылган өсүмдүктөрдү коргоочу каражаттарды, алардын өсүшүн жөнгө салгычтарды, минералдык жер семирткичтерди жана башка дары-дармектерди колдонгон учурда жапайы өскөн өсүмдүктөрдү, алар түзгөн жаратылыштын өсүмдүктөр тобун жана алардын

өсүү чөйрөсүн коргоо талаптары эске алынышы керек. Өсүмдүктөр дүйнөсүнө жана айлана-чөйрөгө өсүмдүктөрдү коргоочу химиялык каражаттардын жана башка дары-дармектердин терс таасирин азайтуу максатында аларды пайдалануу агротехникалык, селекциялык-генетикалык, биологиялык жана башка иш-чаралар менен айкалышта болушу керек.

Жаңы дары-дармектерди түзүүдө, чет өлкөдөн сатып алууда жапайы өскөн өсүмдүктөрдү, алардын тобун жана алар өсүп чыккан чөйрөнү коргоону камсыз кылуучу айлана-чөйрөгө себилүүчү концентрациянын тийиштүү чегинин нормативи иштелип чыгууга тийиш.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин коргоо максатында жер пайдалануучулардын укугу чектелиши мүмкүн жана аларга Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте тийиштүү милдеттер жүктөлүшү мүмкүн.

23-статья. Сейрек кездешүүчү жана жок болуп кетүү коркунучу алдында турган өсүмдүктөрдүн түрлөрүн жана жаратылыштын өсүмдүктөр тобун коргоо

Сейрек кездешүүчү жана жок болуп кетүү коркунучу алдында турган өсүмдүктөрдүн түрлөрү жана алардын жаратылыштагы өсүмдүктөр тобу Кыргыз Республикасынын Кызыл китебине же өзгөчө тизмеге киргизилет жана өзгөчө корголууда болот.

Сейрек кездешүүчү жана жок болуп кетүү коркунучу алдында турган өсүмдүктөрдүн түрлөрүн (уруктарын, мөмөлөрүн, бөлүктөрүн) даярдоого тыюу салынат. Кыргыз Республикасынын Кызыл китебине киргизилген сейрек кездешүүчү жана жок болуп кетүү коркунучу астында турган өсүмдүктөрдүн түрлөрүн илимий-изилдөө максаттары үчүн жыйноого уруксат берүү Кыргыз Республикасынын айлана-чөйрөсүн коргоонун республикалык мамлекеттик органы тарабынан жүргүзүлөт.

Кыргыз Республикасынын Кызыл китебине киргизилген өсүмдүктөрдү жыйноого уруксат берүүнүн тартиби Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталат.

Сейрек учуроочу жана жок болуп кетүү коркунучу астында турган өсүмдүктөрдү жана алардын тобун жок кылууга, запастарын кыскартууга же өсүү чөйрөсүн бузууга алып келүүчү иш-аракеттерге жол берилбейт.

Табигый жаратылыш шарттарында калыбына келтирүү өстүрүү кыйын болгон өсүмдүктөрдүн түрлөрүн сактоо үчүн атайын укук берилген мамлекеттик органдардын чечими менен аларды башка шартта өстүрүү өндүрүү үчүн чаралар көрүлүүгө тийиш.

(КР 2010-жылдын 2-мартындагы N 39 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

24-статья. Сарамжалдуу пайдалануу мол түшүмдүүлүктүн жана өсүмдүктөр дүйнөсүн коргоонун негизи

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекти толукталып туруучу жаратылыш ресурстарына кирет, аны тең салмактуу жана үзгүлтүксүз пайдаланууну камсыз кылуу үчүн мындай тийиштүү шарттар түзүлөт:

- өсүмдүктөр массасын алуу бардык учурда алардын андан аркы нормалдуу өсүүсүн жана кайра өндүрүү жөндөмүн бузбаган өсүмдүктөрдүн эколого-биологиялык мүмкүнчүлүктөрүнө ылайык жүргүзүлөт;

- системасыз пайдалануунун же табигый өзгөрүштөрдүн кесепетинен түшүмдүүлүктү төмөндөткөн өсүмдүктөр объекти пайдалануу жана күтүү режимдерин оптималдаштыруу жолу менен калыбына келтирүүгө жатат.

Физико-географиялык зоналар үчүн табигый өсүмдүктөрдү сарамжалдуу пайдалануу жана күтүү боюнча чаралардын системасын Кыргыз Республикасынын Өкмөтү белгилейт.

25-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу боюнча иш-чараларга экономикалык жактан дем берүү

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу боюнча иш-чараларга экономикалык жактан дем берүү өсүмдүктөр дүйнөсүнүн продукциясын сактоодо жана кайра өндүрүүдө пайдалануучулардын, анын ичинде ижарачылардын кызыгууларын көтөрүүгө багытталган жана төмөндөгүлөрдү камтыйт:

- аларга тиешеси жок күнөө менен бузулган өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин калыбына келтирүүгө республикалык же жергиликтүү жаратылышты коргоо жана Кыргыз Республикасында токойчулук тармагын өнүктүрүү фондуларынан каражаттарды бөлүүнү;

- гранттарды, кредиттерди берүүнү;

- аларга тиешеси жок күнөө менен бузулган өсүмдүк өскөн участоктордун убактылуу жабылышынын натыйжасында кирешенин азайышын бюджеттин эсебинен компенсациялоону.

Өсүмдүктөр тобун коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу боюнча экономикалык жактан дем берүүгө байланышкан иш-чараларды турмушка ашыруу тартибин Кыргыз Республикасынын Өкмөтү белгилейт.

(КР 2007-жылдын 26-февралындагы N 21 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

26-статья. Кыргыз Республикасындагы өсүмдүк карантини

Жаратылыш өсүмдүктөрүн коргоо максатында республикада төмөндөгүлөрдү камсыз кылуучу өсүмдүктөрдүн ички жана сырткы карантини боюнча мамлекеттик иш чаралардын системасы жүргүзүлөт:

- жаратылышка жана мамлекеттин экономикасына кыйла зыян алып келүүчү карантиндик жана башка коркунучтуу зыянкечтерди, өсүмдүктөр илдеттерин, отоо чөптөрдү чет өлкөлөрдөн алып келүүдөн республиканын аймагын сактоо:

- республиканын аймагында карантиндик жана башка коркунучтуу зыянкечтерди, өсүмдүктөр илдеттерин, отоо чөптөрдү өз учурунда таап чыгуу, локализациялоо жана жок кылуу;

- айыл чарба жана башка өсүмдүк тектүү продукцияларды өндүрүүдө, даярдоодо, ташууда, сактоодо, кайра иштетүүдө, сатууда жана пайдаланууда карантин боюнча белгиленген эрежелер менен иш-чараларды сактоо үчүн мамлекеттик көзөмөлдү жүргүзүү.

Кыргыз Республикасына өсүмдүк тектүү продукцияларды алып келүү жана анын чегинен сырткары алып чыгуу, анын аймагы аркылуу транзиттик жүктөрдү алып өтүү, өсүмдүктөрдүн ички карантини боюнча иш-чараларды жүргүзүү жана өсүмдүктөр карантини боюнча жеке жана юридикалык жактарга коюлуучу негизги талаптар Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан аныкталат.

Жеке жана юридикалык жактар өсүмдүктөрдүн карантини боюнча белгиленген талаптарды сактоого милдеттүү.

Республика үчүн карантиндик мааниси бар өсүмдүк зыянкечтеринин, илдеттеринин жана отоо чөптөрдүн тизмесин, ошондой эле анын аймагынан алып чыгууга жана алып келүүгө тийиш болбогон биологиялык объектилердин тизмесин Кыргыз Республикасынын Өкмөтү белгилейт.

27-статья. Өсүмдүктөрдү көчүрүү, климатташтыруу жана гибриддештирүү

Республиканын өсүмдүктөрүн башка жерге өстүрүү үчүн көчүрүү, республиканын флорасы үчүн жаңы болгон өсүмдүктөрдүн түрлөрүн климатташтыруу, табигый шартта жапайы өскөн өсүмдүктөрдү гибриддештирүү боюнча иш-чараларга тийиштүү илимий уюмдардын жана республикадагы өсүмдүктөрдүн карантини боюнча мамлекеттик органдардын корутундуларынын негизинде жана атайын укуктуу мамлекеттик органдардын чечими боюнча илимий-изилдөө жана чарбалык максаттарда жол берилет.

Өсүмдүктөрдү көчүрүү, климатташтыруу жана гибриддештирүү эрежелери Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан бекитилет.

(КР 2010-жылдын 2-мартындагы N 39 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

V Бөлүм

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин мамлекеттик кадастры жана анын корголушуна жана пайдаланылышына көзөмөл

28-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин мамлекеттик кадастры

Кыргыз Республикасынын өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин мамлекеттик кадастры өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин укуктук режими, аларды пайдалануучулардын категориясы боюнча бөлүштүрүү, географиялык жана административдик-аймактык жактан жайгаштырылышы, аянттары, запастары, сандык жана сапаттык мүнөздөмөлөрү, эл чарбалык жана илимий баалуулугу, техникалык, тоюттук, дарылык, тамак аштык жана башка жаратылыштын өсүмдүктөр ресурстарынын экономикалык жактан бааланышы, райондордун жана областтардын тилкесинде натыйжалуу коргоону, сарамжалдуу пайдаланууну жана кайра өндүрүүнү камсыз кылуу үчүн керектүү документтердин системасын камтыйт.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин мамлекеттик кадастрын жүргүзүү топографо-геодезиялык, геоботаникалык, жер жана токой курулуш жана башка иликтөөлөрдү, өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин каттоону жана пайдалануу абалын баалоону жүргүзүү аркылуу камсыз кылынат.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин мамлекеттик кадастрын мамлекеттик бюджеттин каражаттарынын эсебинен бирдиктүү система боюнча жаратылышты коргоо боюнча атайын укуктуу мамлекеттик органдар жүргүзүшөт.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануучулар, жерге жайгаштыруу органдары жана токой чарба органдары, жапайы өсүмдүктөрдү промыселдик даярдоону жүргүзгөн илимий, мамлекеттик жана коомдук уюмдар өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин мамлекеттик кадастрын жүргүзгөн жаратылышты коргоо органдарына жаратылыш өсүмдүктөрүнүн ресурстарынын жайылышы, аянттары, запастары, түшүмдүүлүгү, сандык, сапаттык жана экономикалык бааланышы, аларды пайдалануу жана коргоо жөнүндө колдо бар маалыматтарын берүүгө милдеттүү.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин мамлекеттик кадастрын жүргүзүүнүн тартибин Кыргыз Республикасынын Өкмөтү белгилейт.

29-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу боюнча мамлекеттик көзөмөл

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу жөнүндөгү Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын талаптарын бардык жеке жана юридикалык жактардын сакташын камсыз кылуу өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу боюнча мамлекеттик көзөмөлдүн милдети болуп саналат.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу боюнча мамлекеттик көзөмөл Кыргыз Республикасынын айлана-чөйрөсүн коргоонун республикалык мамлекеттик органы тарабынан жүргүзүлөт.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу боюнча мамлекеттик көзөмөлдү ишке ашыруунун тартибин Кыргыз Республикасынын Өкмөтү белгилейт.

30-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн абалына мониторинг

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн абалына мониторинг болуп жаткан өзгөрүүлөрдү өз учурунда билүү үчүн өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин абалына байкоо жүргүзүү системасын, аларды баалоону, өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттери үчүн терс процесстердин кесепетин алдын алууну жана четтетүүнү өзүнө камтыйт.

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн мониторингинин структурасы, мазмуну жана ишке ашырылышынын тартиби Кыргыз Республикасынын Өкмөтү бекиткен республикадагы өсүмдүктөр дүйнөсүнүн абалына мониторинг жүргүзүүнүн эрежелери менен аныкталат.

VI Бөлүм

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу маселелери боюнча талаштарды чечүү

31-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу маселелери боюнча талаштарды чечүү тартиби

Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу маселелери боюнча талаштар жана аларга байланыштуу мүлктүк талаштар административдик иш жана административдик жол-жоболор чөйрөсүндөгү мыйзамдарга ылайык чечилет.

Башка республиканын аймагындагы өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин берүү, пайдалануу жана коргоо маселелери боюнча бир республиканын ишканаларынын, мекемелеринин жана уюмдарынын талаштары кызыкчылыгы бар тараптардын өкүлдөрү кирип, паритеттүү негизде түзүлгөн комиссиялар тарабынан каралат.

(КР 2016-жылдын 25-июлундагы N 135 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

32-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу тууралуу мыйзамдарды бузгандыгы үчүн жоопкерчилик

Адамдар төмөндөгүлөрдү жасагандыгы:

- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин өз алдынча ээлегендиги (басып алгандыгы) үчүн;
- жапайы өскөн өсүмдүктөрдү, алардын уругун, мөмөсүн, бөлүктөрүн жана башка продуктыларын мыйзамга сыйбаган жол менен жок кылгандыгы үчүн;
- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилерин пайдалануунун тигил же бул түрлөрүн ишке ашыруу боюнча эрежелерди, нормаларды, мөөнөттөрдү жана башка талаптарды бузгандыгы үчүн;
- жапайы өскөн өсүмдүктөрдүн өсүү чөйрөсүн жана жаратылыштын өсүмдүктөр тобун коргоонун эрежелерин, өрт коопсуздугунун талаптарын бузгандыгы үчүн;
- жапайы өскөн өсүмдүктөрдү, алар түзгөн жаратылыштын өсүмдүктөр тобун жок кылгандыгы, бузгандыгы же залалын тийгизгендиги, суу саркындылары, коркунучтуу таштандылар, нефть продуктылары, химиялык жана радиоактивдүү заттар, өндүрүш калдыктары менен өсүмдүктөрдү булгагандыгы үчүн;
- табигый өсүмдүктөр чыккан аймактарды тиричиликтик жана башка таштандылар менен булгагандыгы, андай жерлерди таштандылардын жайына айландыргандыгы, белгиленген тартипте бөлүнгөн жайлардан башка жерлерге мал чарбасынын жана башкалардын калдыктарын жана шилендилерди төккөндүгү үчүн;
- жаратылыштын өсүмдүктөр тобунун кургагандарын күйгүзгөндүгү үчүн;
- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерине зыян келтирген өсүмдүктөрдү коргоо каражаттарын, өстүрүү стимуляторлорун, минералдык жер семирткичтерди жана башка дары-дармектерди пайдалануунун эрежесин бузгандыгы үчүн;
- жапайы өскөн өсүмдүктөрдүн, жаратылыштын өсүмдүктөр тобунун абалына терс таасирин тийгизүүчү объекттерди жана курулуштарды жайгаштыргандыгы, кургандыгы, долбоорлогону, пайдаланууга бергендиги үчүн;
- атайын уруксатсыз табигый шартта жапайы өскөн өсүмдүктөрдү, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Кызыл китебине киргизилген өсүмдүктөрдү жана өзгөчө тизмеде турган сейрек кездешүүчүлөрдү, эндемикалык, реликтилик жана жоголуп кетүү коркунучу астында турган өсүмдүктөрдүн түрлөрүн, алардын мөмө-жемиштерин, уругун жана башка бөлүктөрүн даярдагандыгы, жыйнагандыгы, сатып алгандыгы, ташыгандыгы, кабыл алгандыгы жана саткандыгы, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Кызыл китебине киргизилген жаратылыштын өсүмдүктөр тобун мыйзамга сыйбаган жол менен жок кылгандыгы жана бузгандыгы үчүн;
- Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жок кылынууга тийиш болгон карантиндик, отоо чөптүү зыяндуу жапайы өсүмдүктөрдү жок кылууга карата чара көрбөгөндүгү үчүн;
- өсүмдүк илдеттерине жана зыянкечтерине каршы күрөшүү үчүн белгиленген эрежелерди, ошондой эле өсүмдүк карантини боюнча талаптарды бузгандыгы үчүн;
- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануунун жаратылышты коргоо талаптарын аткарбагандыгы үчүн;
- мамлекеттик каттоого же өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин эсеби жана бааланышы боюнча маалыматтарды бербегендиги, өсүмдүктөр дүйнөсүнүн мамлекеттик кадастрынын жана өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттеринин мониторингинин маалыматтарын бурмалагандыгы үчүн;

- белгиленген мөөнөттө жаратылыштын өсүмдүктөр дүйнөсүнүн ресурстарын пайдалангандыгы үчүн акы төлөбөгөндүгү үчүн;
- өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин пайдалануу эрежелерин жана башка ченемдерин бузгандыгы үчүн;

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык административдик, кылмыш же башка жоопкерчиликтерди тартышат.

Өз алдынча басып алынган же ээлөө үчүн мыйзамсыз катталган өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объектилери кимге тийиштүү болсо ошого кайра кайтарылып берилет, бул учурда мыйзамсыз алган (пайдаланган) мезгил ичиндеги өсүмдүктөр дүйнөсүнүн ошол объекттерин мыйзамсыз ээлегендин (пайдалануучунун) тарткан чыгымы төлөнүп берилбейт.

33-статья. Өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана сарамжалдуу пайдалануу жөнүндө мыйзамдарды бузгандан улам пайда болгон чыгымдардын ордун толтуруу

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте жеке жана юридикалык жактар өсүмдүктөр дүйнөсүнүн объекттерин коргоо жана пайдалануу боюнча мыйзамдарды бузгандыгынын кесепетинен пайда болгон чыгымдардын ордун толтурууга милдеттүү.

Кызмат адамдарынын жана башка кызматкерлердин күнөөсү боюнча ишканалар, мекемелер жана уюмдар тарткан, орду толтурулууга тийиш болгон чыгашалар үчүн алар белгиленген тартипте жоопкерчилик тартышат.

Мыйзамсыз түрдө даярдалган жапайы өсүмдүктөр (жер астындагы, жер үстүндөгү бөлүктөрү, мөмөсү, үрөнү), ошондой эле алардан алынган продукциялар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте конфискацияланууга тийиш. Мыйзамсыз түрдө даярдалган жапайы өсүмдүктөрдү же алардын бөлүктөрүн жана алардан чыгарылган продукцияларды конфискациялоого мүмкүн болбогон учурда Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген баа боюнча төлөттүрүлүп алынат.

VII Бөлүм Корутунду жоболор

34-статья. Ушул Мыйзамды күчүнө киргизүүнүн тартиби

Ушул Мыйзам жарыяланган күндөн баштап күчүнө кирет.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү өзүнүн ченемдик укуктук актыларын үч айлык мөөнөттө ушул Мыйзамга ылайык келтирсин.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдары ушул Мыйзамга ылайык келтирилгенче бул Мыйзамга карама-каршы келбеген гана ченемдик укуктук актылар колдонулат.

**Кыргыз Республикасынын
Президенти**

А. Акаев

2001-жылдын 22-майында

**Кыргыз Республикасынын
Жогорку Кеңешинин Мыйзам
чыгаруу жыйыны тарабынан
кабыл алынган**